

Fortidsminneforeningen
Aust-Agder lokallag

Agder fylkeskommune

Postboks 788 Stoa
4809 Arendal

postmottak@agderfk.no

Dato: 5. november 2025

Deres sak: 25/18186-5

Høringssvar - Varsel om oppstart av reguleringsplanarbeid Fv. 3718 Blakstad bru til Bøylestad, Froland kommune.

Det vises til varsel om oppstart av reguleringsplanarbeid Fv. 3718 Blakstad bru til Bøylestad i Froland kommune den 19. september 2025. Frist for å gi innspill er satt til 7. november 2025.

Fortidsminneforeningen har som formål å arbeide for langsiktig bevaring av kulturminner og kulturmiljøer, samt å skape allmenn forståelse for verdien av disse. Foreningen jobber gjennom frivilligheten. Våre hovedoppgaver er blant annet å arbeide for god stedstilpasning, styrke tradisjonshåndverket og bygningsvernet, engasjere oss i lokale vernesaker og påvirke kulturminnepolitikken i Norge.

Høringsvarslet sier at formålet med planforslaget er å regulere oppdatert veilinje på fylkesvei 3718, Bøylestadveien, mellom Blakstad bru og Bøylestad i Froland kommune. Veilinjen skal tilrettelegge for gjenbruk av dagens veg, og med enkelte møteplasser og noe siktubedring for å bidra til tryggere ferdsel på strekningen. Ut over disse tilpasningene skal veien beholdes som den er. Oppstartsområdet er rundt 10 km i utstrekning.

VÅRE INNSPILL TIL OPPSTARTSMELDINGEN

Veistrekket mellom Blakstad til Bøylestad er en vakker reise i et vakkert kulturlandskap, med flotte landbruks- og skogsområder, vakre bygningsmiljø bygget i stor grad på lokale byggetradisjoner med saltak, trefasader og lokalhistoriske farger. Det er rett og slett vakkert, noe vi og mange med oss er stolte av. Det bidrar til identitet og tilhørighet og er noe vi må ta godt vare på i fremtiden.

Gamle veger er historiens fysiske spor etter kontakt mellom mennesker, samferdsel og kommunikasjon. Hvor stiene grodde frem, hvor veiene ble anlagt og hvordan de ble bygget vitner

om samfunnsutvikling, endring i bosetningsmønster, teknologisk utvikling, næringsutvikling og handel. Bevarte veier er viktige kulturminner som gir oss innsikt i ulike sider ved vår historie.

I stortingsmeldingen «*Opplev Norge - unikt og eventyrlig*», om bærekraftig og lønnsom reiselivsnæring fra 2017, påpekes viktigheten av å tilrettelegge historiske veier, og at vern gjennom bruk vil føre til at veiminnene blir bedre tatt vare på. Ja, gamle veier og veifar er ofte attraksjoner og gir mange flotte turopplevelser.

Fylkeskommunens planinitiativ sier i punkt 3 (Beskrivelse av planområdet - Spesielle momenter, s. 8) blant annet at «*Det er ingen boliger innenfor planavgrensningen. Det vil ikke være aktuelt å løse inn hus i forbindelse med reguleringsplanen.*», og videre i punkt 6 (Vurdering av om planen er omfattet av forskrift om konsekvensutredninger - Egenskaper ved planen - Lokalisering og påvirkning på omgivelsene, s. 11) blant annet at «*Det er ingen nærføring eller direkte konflikt med verdifulle kulturmiljøer [...].*».

Referat fra oppstartsmøtet datert 18. august 2025 nevner følgende kulturminner i temaboks «Kulturminner»:

- Bøylestadveien 11 (Sefrak, 1800-tallet fjerde kvartal)
- Arkeologisk kulturminne på andre siden av fv for Bøylestadveien 98
- Bøylestadveien 98 (Sefrak, 1800-tallet fjerde kvartal)
- Bøylestadveien 108 (Sefrak, 1800-tallet første kvartal)
- Bøylestadveien 139 (Sefrak, 1800-tallet tredje kvartal)
- Bøylestadveien 187 (Sefrak, første halvdel 1800-tallet)
- Skyttergrav fra 2. verdenskrig (nordøst for Bøylestadveien 187)
- Espelands (nedre) brygge
- Jernbaneanlegg, Espelandslia
- Bøylestadveien 365 (Sefrak to bygg, 1800-tallet et fra første halvdel og et andre)
- Bøylestadveien 725 (Sefrak, 1800-tallet tredje kvartal)
- Bøylestadveien 888 (Sefrak, revet - husmannsplass ca. 1850)
- Smie mellom Bøylestadveien 955 og 971 (Sefrak, revet 1800-tallet, siste halvdel)
- Bøylestadveien 971 (Sefrak to bygg, 1700-tallet)
- Arkeologisk kulturminne nær Bøylestadveien 1006 (Gravminne, jernalder, uavklart)
- Husmannsplassen Saga nær Bøylestadveien 1066 (tufter)

Dette er i hovedsak kun de registrerte kulturminnene, men der er også mange andre kulturminner og kulturmiljøverdier. Blant annet finnes det følgende som ikke er registrert;

- et betydelig antall bygg (125 til 75 år gamle) datert til å være fra 1900 til 1950 med store materialkvaliteter,
- tufter etter gamle husmannsplasser,
- krigsminner,
- rester etter den eldste jernbanen på Sørlandet i og under fundamentet til den eksisterende veien mellom Blakstad og Bøylefoss, bl.a. ved Solheimsvannet. Froland historielag antyder at disse kulturminnene vil gå tapt ved en utbygging om det ikke tas særlige hensyn.
- Viktige siktlinjer langs vei mot vassdrag og andre kulturmiljøverdier som ikke lengre er synlige grunnet gjengroing.

Vi er derfor uenige i fylkeskommunens vurdering om at «*Det er ingen nærføring eller direkte konflikt med verdifulle kulturmiljøer.*». At plangrensene settes rett på utsiden av folks husdør betyr ikke at det ikke finnes verdier, Riksantikvaren er tydelig på at;

«I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske miljøet.».

KONKLUSJON

Strekket mellom Blakstad bru og Bøylestad består av mange flotte men sårbare kulturmiljøverdier, som inkluderer arkeologiske, bygninger, jordbruk- og kulturlandskap, og vei/ jernbane minner. Noen er registrerte, men mange er ikke og det må gjøres grundige undersøkelser nok langs fylkesveien til å godt nok kunne begrunne hvorfor det ikke skal kunne stilles krav til konsekvensutredning. Det er uansett viktig å tenke langsiktig og veistrekket med omgivelsene rundt som en helhet slik at huseiere, landskap og kulturmiljøverdier gis god nok forutsigbarhet i fremtiden.

Myndighetene og næringsindustrien har et særlig stort samfunnsansvar for hvordan man skal videreutvikle nærmiljøene de bygger i, heriblant hvordan kulturmiljøene sikres og bevares.

Vi er uenige i fylkeskommunens vurdering om at «*Det er ingen nærføring eller direkte konflikt med verdifulle kulturmiljøer.*». At plangrensene settes rett på utsiden av folks husdør betyr ikke at det ikke finnes verdier, Riksantikvaren er tydelig på i sine generelle faglige råd om at;

«I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske miljøet.».

For å sikre et godt planarbeid frem til offentlig ettersyn som kan bidra til å unngå fremtidige interessekonflikter, ber vi om at følgende blir fulgt opp og hensyntatt:

- Generelle bemerkninger som vi ber om at hensyntas:
Vegstrekket må undersøkes for nye uregistrerte kulturmiljøverdier av fylkeskommunens

kulturmiljøvernavdeling.

I tillegg bes det om at en hensyntar de generelle faglige råd hentet fra boken «*Gamle vegar og vegar, en håndbok i vern og tilrettelegging*» av Jan Adriansen:

- o Legg traseen utenom kulturminner, sårbare vegetasjonstyper og viktige viltbiotoper.
 - o Tilpass traseen til natur- og kulturlandskapet.
 - o Reduser behovet for skjæringer og fyllinger.
 - o Gjør skjæringer og fyllinger penest mulig med steinmurer eller planering og eventuelt tilsåing.
 - o Velg løsninger som reduserer behovet for grøfter.
 - o Gjør tiltaket helt ferdig med én gang.
 - o Tilpasning til omgivelsene er viktigere jo mer dominerende ferdselsåren er i landskapet.
 - o Krav i planbestemmelsene om aktsomhetsplikten etter naturmangfoldloven §6 og stans av arbeid ved arkeologiske funn jf. kulturminneloven.
 - o En må også legge til grunn «Veileder for kulturminner, kulturmiljø og landskap» fra Riksantikvaren under gjeldende planer, retningslinjer og føringer i det videre arbeidet.
- Utvidelse av planområdet / Hensynssone bevaring H570:
I noen områder ligger kulturminne- og miljøverdier så nært fylkesveien at de etter vår mening vil kunne bli sterkt negativt påvirket. For å sikre at disse blir gitt nødvendige fremtidig forutsigbarhet og planarbeidet blir så opplyst som mulig bes det om at flere områder med slike kulturmiljøverdier inkluderes i planområdet og avsettes til hensynssone bevaring H570, eventuelt båndlegging H730 hvis noe blir automatisk fredet i det videre arbeidet. Tilsvarende tiltak bør også gjøres for landbruks-, natur-, friluftsliv- og skog- interesser.

For kulturmiljøverdier mener vi følgende områder må komme med i utvidet planområde og avsettes til hensynssone bevaring H570 eller båndlegging H730 i plankartet, med egne planbestemmelser generelt eller for individuelle bestemmelsesområder.

Kulturmiljøverdier som ikke allerede ligger i Askeladden bes undersøkt og lagt til:

- o Bøylestadveien 11, 12, 19, 27, 38,
- o Gammelt veianlegg (kulturminneid: 294975-0) og krigsminne (skytestilling)

- o Krigsminner (Skytestillinger, rett vest og sørvest for Hurveheia 65). Området er allerede avsatt til hensynssone bevaring H570 i gjeldene kommuneplan for Froland kommune og må derfor også det i denne planen.
- o Bøylestadveien 98, 100, 108, inkl. arkeologisk minne rett sørvest for 98 (horv)
- o Bøylestadveien 139
- o Bøylestadveien 187 (sefrak bygg), rett nordvest et krigsminne (skyttergrav fra 2. verdenskrig), og et enda et sefrak registrert bygg litt lengre nord på vestsiden av vei (Sefrak id: 0919-0112-042 - må undersøkes). Deler av området er allerede avsatt til hensynssone bevaring H570 i gjeldene kommuneplan for Froland kommune og må derfor også det i denne planen.
- o Bøylestadveien 365 og 367
- o Espelands (nedre) brygge (frakt av kobbermalm fra gruvene på Skyttermyr) Området er allerede avsatt til hensynssone bevaring H570 i gjeldene kommuneplan for Froland kommune og må derfor også det i denne planen.
- o Jernbaneanlegg mellom Espeland og Skyttermyr / Bøylestad. Strekket er allerede avsatt til hensynssone bevaring H570 i gjeldene kommuneplan for Froland kommune og må derfor også det i denne planen.
- o Skyttermyr gruver (rett nord for Bøylestadveien 680)
- o Bøylestadveien 725 (Slettene, husmannsplass under Bøylestad)
- o Bøylestadveien 888 (Tufter etter Lillemyr husmannsplass på andre siden av veien)
- o Bøylestad gruvejernbane (rett nordvest for Bøylestadveien 888)
- o Bøylestadveien 955 og 971, inkludert gamle Bøylestad Kobberverk
- o Bøylestadveien 1000, 1002, 1006 inkl. arkeologisk minne (gravminne), 1020, 1026, 1030, 1040 inkl. husmannsplassen Østre Bergmoen, 1042.
- o Bøylestadveien 1070 inkl. Saga, Mosvatn fløtningsanlegg, og 1080. Området er allerede avsatt til hensynssone bevaring H570 i gjeldene kommuneplan for Froland kommune og må derfor også det i denne planen.
- o Skottkjerra husmannsplass (gnr. 63, bnr. 5)

All ny bebyggelse innenfor planområdet må gis rammer i planbestemmelsene for en utforming som i størst mulig grad tilpasser seg områdets lokale byggetradisjoner mtp spesielt materialvalg, takform og fargevalg.

- Innløsning/riving av bygninger:

Planinitiativet sier at det ikke legges opp til utløsning av bygninger og det er bra, men skulle dette behovet endre seg forventes det at alle bygninger fra før 1950 ikke rives.

Istedenfor bes det om at disse demonteres skånsomt, flyttes til ny eiendom etter grunneiers eget ønske, og føres opp på nytt sted. Et slikt eventuelt behov forventes utført vederlagsfritt for grunneier. Et slikt krav må eventuelt avmerkes i plankart og komme inn i planbestemmelsene.

- Vegetasjonsrydding:

Det finnes mange flotte eldre utsiktspunkt og siktlinjer mot vassdrag, kulturmiljø og lignende som i dag dessverre er helt gjengrodd. Det bes derfor om at det foretas vegetasjonsrydding i slike områder, slik at landskapet og siktlinjer gjenåpnes.

Målet med vegetasjonsrydding er å få fram en gjengrodd historiske vegfar, jernbanefar, gamle husmannstuffer, siktlinjer til vassdrag og jordbruksareal, hindre skader på vegen eller få fram kulturlandskap, utsiktspunkt og liknende. Man bør alltid holde et ekstra årvåkent øye med vegetasjon som kan skade kulturmiljøet, og legge inn tiltak for å begrense dette. Uansett bør all vegetasjonsrydding starte med en plan og her bør en gå i samarbeid med for eksempel lokalt historielag.

Aktuelle områder for vegetasjonsrydding avmerkes på plankart og ansvar for vedlikehold avklares i planbestemmelser.

- Veirelaterte kulturminner:

Veirelaterte kulturminner har kommet til som en direkte følge av bygging eller bruken av vegen. Det kan være varder, stein-, grus- og sandtak, kongemonogram, innhogde årstall, hus eller ruiner relatert til vegen (smier, arbeiderboliger, hus for overnatting, osv), hvilesteiner, liksteiner (sted hvor kisten med den døde ble satt så bærerne fikk hvile på veg til kirken), melkeramper, rasteplasser, osv.

Hold et øye med disse kulturminnene også, slik at de ikke blir skjult i vegetasjon eller ødelagt på annet vis. De er en viktig del av historien. Dersom det oppdages ukjente veirelaterte kulturminne, må de registreres, plottes inn på kart og legges inn som en del av driftsplanen.

Dette bes tas inn i planbestemmelsene og eventuelle nye kulturminner som blir oppdaget under arbeid bes avsatt med hensynssone bevaring H570

- Andre opplevelser underveis:

De fleste veier og veifar går gjennom områder der det kan være mange andre opplevelser, det gjelder også strekket mellom Blakstad og Bøylestad. Finnes det andre kulturminner og kulturmiljø her, eller flotte naturattraksjoner? Kan det ha vært tradisjonelle handelsplasser eller danseplasser mellom bygder? Finnes det sagn og historier knyttet til veien? Vil de reisende få en finere utsikt hvis vegetasjon fjernes litt utenfor vegen? Tenk på om noe av dette kan tilrettelegges for å gjøre totalopplevelsen større. Det skal kanskje ikke mer til enn å rydde en enkel sti og sette opp et skilt som leder til en badeplass, eller

etablere en liten rasteplass med en benk der man kan sitte og spise nisten og skue ut over.»

- Kompetansekrav:

For alt arbeid er det viktig at veien som et fysisk kulturminne er i fokus og setter premissene, likeså gjelder for berørte bygninger og andre kulturminner langs veien. Fagfolk med veghistorisk, håndverks- og bygningshistorisk eller annen nødvendig kulturmiljøkompetanse må, i samråd med fagfolk på andre relevante områder, sette rammene for det praktiske arbeidet som skal utføres. Disse har erfaring med slike oppgaver og vet om det kreves spesialkompetanse på sine felt.

Et tiltak som virker bagatellmessig for den som utfører det, kan medføre varige skader på kulturminner og kulturmiljø dersom det er utført uten kulturmiljøfaglig kunnskap.

Krav til slik type fag- og håndverkskompetanse i aktuelle områder bes tatt med inn i planbestemmelsene.

- Skilting:

Noen steder bes skiltet spesifikt for å hensynta kulturmiljøverdier:

- o Bøylestadveien 955 og 971: På dette strekket klarer vi ikke å se at en kan klare å utvide fylkesveien i det hele tatt, uten store inngrep på kulturmiljøverdiene eller svært påkostet omlegging av vei utenom kulturmiljøet. Dette kulturmiljøet er veldig sårbart og vi ber derfor om at det for dette strekket spesifikt skiltes med skilt nr. «540 Gatetun» og nedsatt fartsgrense og om nødvendig med eventuelle fartsdumper.
- o Bøylefossveien 2: Ved avkjørselen her bes det om at det skiltes med skilt nr. «640.10 severdighet» mot «Bøylestad kraftstasjon, 0.5 km» som er et viktig industrielt kulturminne.
- o Andre aktuelle steder som husmannstufter, rester etter første jernbanetrase på Sørlandet, osv, bes også skiltes med skilt nr. «640.10 severdighet».

Til slutt vil vi takke for at vi fikk mulighet til å kommentere oppstartsvarslet for fylkesvei 3718 Blakstad bru til Bøylestad i Froland kommune. Vi ber om at vi blir varslet og får mulighet til å uttale oss videre i denne saken, frem til endelig vedtak i saken. Har dere spørsmål rundt våre merknader så er vi takknemlige for å bli kontaktet.

Beste hilsen,
Styret i Fortidsminneforeningen, Aust-Agder lokallag
v/Torgrim Landsverk
Styreleder

KOPI:

- Froland kommune
- Agder Fylkeskommune v/Seksjonen for kulturminnevern og kulturturisme
- Riksantikvaren
- Statsforvalteren i Agder